

Ի ՞ՆՉ Է ԱԼԱԼԻԱՆ (ԱՆԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ)

Ալալիան (անխոսությունը) խոսքային խնդիրների այն խանգարումներից է, որի դեպքում նորմալ լսողության և պահպանված ինտելեկտի պայմաններում խոսքը չի ձևավորվում կամ ձևավորվում է ուշացումով։ Ալալիայի դեպքում խոսքը կարող է բացակայել լիարժեք կամ մասնակի։ Այսինքն՝ երեխան կարող է արտահայտել բառեր, արտահայտություններ, որոնք անհասկանալի են դիմացինի համար։

Առանձնացվում են անխոսության հետևյալ տեսակները՝

- շարժողական,
- զգայական,
- խառը։

Անխոսությունը գլխուղեղի կեղևի գոտիների ախտահարման հետևանք է։ Շարժողական ալալիայի ժամանակ նկատվում է գլխուղեղի խոսքաշարժողական կենտրոնի (Բրոկայի) ախտահարում և դրսնորվում է արտաբերական նպատակային շարժումներ կատարելու դժվարություններով։ Շարժողական դժվարությունները նկատելի են նաև այս երեխաների մատների շարժումներում։ Խոսքը նույնպես վերաբերում է նպատակային շարժումներին։ Նրանք, օրինակ, կարողանում են առօրյայում արագ գործողություններ կատարել, բայց դժվարանում են մատների կոնկրետ շարժումներով դրանք հստակ իրականացնել, կարողանում են կերակուրը ծամել, սակայն դժվարանում են հրահանգի դեպքում կամ նմանակման միջոցով բացել կամ փակել բերանը և այլն։

Կարճ ակնարկով անդրադառնաք շարժողական անխոսության հաղթահարմանն ուղղված լոգոպեդական աշխատանքի պրակտիկայի վրա հիմնված և շարունակական աշխատանքների առանձնահատկություններին և արդյունավետությանը։

Շարժողական անխոսությունն արտահայտվում է ամբողջ խոսքային համակարգի թերություններով։ Տուժած է խոսքի ընկալումը, գրեթե բացակայում է խոսքը, արտասանվում են խիստ սահմանափակ հնչյուններ, որոնք արտաբերվում են միայն նմանակման միջոցով։ Խնդիրներ են նկատվում նաև հոգեբանական զարգացման, ճանաչողության և շարժունակության ոլորտներում։ Ընդհանուր շարժունակության զարգացումը կարևոր նշանակություն ունի երեխայի շարժողական գործառույթների բարելավման և անհրաժեշտ՝ խոսքային գործառույթների կարգավորման համար։

Հաշվի առնելով խոսքային գործառույթի խանգարման համակարգային բնույթը՝ լոգոպետական աշխատանքներն իրականացվում են հետևյալ կերպ:

Սկզբում երեխան դժվարությամբ է ներգրավվում աշխատանքային գործընթացում. ինարավորինս պարզեցնելով իրահանգներն ու պահանջները, խոսելով ցածրաձայն և ստեղծելով առավել բարենպաստ, խաղային միջավայր՝ երեխան կարճ ժամանակում հաղթահարում է կողմնակի վախերն ու անհանգստությունները: Աստիճանաբար իրականացվում են աշխատանքներ, որոնք բնորոշ են երեխայի խոսքի զարգացման ավելի վաղ փուլերին՝ քայլ առ քայլ անցնելով խոսքի ձևավորման ամբողջ ճանապարհը՝ համակարգված աշխատանք տանելով խոսքի բոլոր բաղադրիչների՝ հնչարտաբերման, հստակեցման, վանկային կառուցի ձևավորման, բառապաշարի հարստացման, քերականական համակարգերի ձևավորման, կապակցված խոսքի ձևավորման և քերականական բարդ նախադասությունների ընկալման վրա: Սկզբնական փուլում խաղերի, քարտերի, նկարների միջոցով իրականացվում են միայն ծայների նմանակման վարժություններ, ինչը երեխան շատ հաճախ նմանակում է ակամայից: Այս ընթացքում զարգանում է նաև լսողական ընկալումը: Հետագայում երեխան արտասանում է միավանկ բառեր՝ դրանցով կազմելով պարզագույն բառակապակցություններ: Երեխան ոչ միշտ է կարողանում հստակ կրկնել երկվանկ կամ բազմավանկ բառերը, նկատվում են տեղափոխություններ, սակայն աշխատանքը չի դադարեցվում, որպեսզի բազմավանկ բառեր արտասանելու կարողություն ձևավորվի, այլապես երեխան կարող է ցանկացած ոչ հստակ արտասանությունից հետո ցուցաբերել կամակորություն կամ ուղղակի հրաժարվել աշխատելուց: Առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվում առօրյա հակիրծ արտահայտությունները հիշելուն, քանի որ մշտապես նկատվում են դժվարություններ՝ կապված հիշողության հետ: Տվյալ փուլում աշխատանք է իրականացվում հարցերին հստակ և ամբողջական պատասխանելու ուղղությամբ, քանի որ աշխատանքի սկզբնական փուլում երեխան կարող է որպես պատասխան արտահայտել մեկ հնչյուն, մեկ վանկ, ընդհուած մինչև գլխի շարժում, ժեստ կամ ծայն: Իհարկե, հաշվի է առնվում երեխայի խիստ սահմանափակ բառապաշարը:

Աշխատանքի բնույթն աստիճանաբար փոխվում է. իրականացվում են աշխատանքներ՝ ուղղված բառապաշարի հարստացմանը, հստակեցմանը, բառերի վանկային կառուցվածքի բարելավմանը, ագրամատիզմների հաղթահարմանը, քերականական համակարգի բարելավմանը, հնչարտաբերման շտկմանը, կապակցված խոսքի զարգացմանը:

Երեխայի հետ աշխատանքն անհրաժեշտ է իրականացնել շարունակական և հստակ ժամանակացույցով:

1. <http://parents.disabilityinfo.am/%D5%AD%D5%B8%D5%BD%D6%84%D5%AB-%D5%A6%D5%A1%D6%80%D5%A3%D5%A1%D6%81%D5%B4%D5%A1%D5%B6-%D5%AD%D5%B6%D5%A4%D5%AB%D6%80%D5%B6%D5%A5%D6%80%D5%A8%D5%9D/>
2. <https://logopedplus.ru/articles/alaliya/cto-takoe-alaliya/>
3. <https://www.unicef.org/armenia/media/2196/file>
4. <https://www.logopedmaster.ru/node/838>